

Kütüphanesi'nde (nr. 428/2, vr. 60^a-117^a), başka bir nüshası da Tunus'ta bir özel kütüphanede bulunmaktadır (Sezgin, I, 172).

BİBLİYOGRAFYA :

Sem'ânî, *el-Ensâb*, V, 369-372; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VI, 169; İbn Hallikân, *Vefeyât*, IV, 352-353; Safedî, *el-Vâfi*, II, 36; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 759-760; a.m.f., *A' lâmü'n-nübelâ*, XIV, 309-311; a.m.f., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 459; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 41-42; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 321-322; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 260; *Hediyyetü'l-ârifîn*, II, 31; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 278; Sezgin, *GAS*, I, 172; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 120; Zirikî, *el-A'lâm*, Beyrut 1929, VI, 198; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VIII, 255.

NURİ TOPALOĞLU

Dülâbî, ömrünün büyük bir kısmını geçirdiği Bağdat'ta (Kerh yakasında) Muharrem 227'de (Kasım 841) vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 342; Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (Koçyiğit), s. 241, 251, 383; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 118; a.m.f., *et-Târîhu's-şagîr*, II, 327; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VII, 289; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, V, 365-366; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 485; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 441; a.m.f., *A' lâmü'n-nübelâ*, X, 670-672; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, X, 299; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IX, 229-231; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 62; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 35; Fuat Sezgin, *Buhârî'nin Kaynakları*, İstanbul 1956, s. 274.

AKİF KÖTEN

DÛLÂBÎ, Muhammed b. Sabbâh

(محمد بن الصباح الدولابي)

Ebû Ca'fer Muhammed
b. es-Sabbâh ed-Dülâbî
(ö. 227/841)

Muhaddis.

Aslen Heratlı olup 151'de (768) Rey yakınlarındaki Dülâb (Devlâb) kasabasında doğdu ve buraya nisbetle Dülâbî diye tanındı. Bazı kaynaklarda Bezzâr diye geçerse de bez imalât ve ticareti yaptığı için Bezzâz lakabıyla, Müzeyneliler'in mevlâ*sı olduğundan Müzenî, Bağdat'a yerleşip orada ikâmet ettiği için Bağdâdî nisbeleriyle de anılır. Dülâbî, hadislerini çok iyi bildiği Hüşeym b. Beşîr'den başka Abdullah b. Mübarek, Cerîr b. Abdülhamîd, Süfyân b. Uyeyne, Yezîd b. Hârûn gibi muhaddislerden hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Ebû Hâtim er-Râzî, Ebû Zûr'a er-Râzî, Ebû Zûr'a ed-Dimaşkî gibi meşhur âlimler rivayette bulunmuşlardır.

Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim er-Râzî ve İbn Hibbân gibi hadis otoriteleri Dülâbî'nin sika* bir râvi olduğunu belirtirler. Bablara göre tasnif edildiği söylenen küçük *es-Sünen*'inin günümüze gelip gelmediği bilinmemekte ve hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Rivayetleri Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i ile Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-şâhîh*'lerinde ve Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inde yer almaktadır. *Kütüb-i Sitte*'nin diğer müellifleri de hocaları vasıtasıyla ondan aldıkları hadislere kitaplarında yer vermişlerdir.

DULKADIR EYALETİ

Osmanlı Devleti'nde
XVI. yüzyıl başlarında kurulan
ve bugünkü Maraş ve çevresini
içine alan eyalet.

Kanûnî Sultan Süleyman döneminin (1520-1566) başlarında kurulduğu tahmin edilmektedir. Eyaletin adı kaynaklarda, Osmanlı döneminden önce bölgeyi idaresinde bulunduran Dulkadir Beyliği'ne izâfeten Dulkadir veya Dulkadriyye, bazan da Farsça'nın tesiriyle Zülkadr veya Zülkadriyye olarak geçer. Özellikle XVII. yüzyıldan sonra buraya, merkezi olan Maraş'tan dolayı Maraş eyaleti de denmiştir. Ayrıca XVI. yüzyıla ait bazı kaynaklarda bu eyalet için, bölgede Dulkadirli adıyla konar göçer büyük bir Türkmen teşekkülünün yaşamasından dolayı Türkmen vilâyeti adı da kullanılmıştır.

Maraş ve çevresini idareleri altında bulunduran Dulkadiroğulları 1515 yılında Osmanlı hâkimiyetine girince buranın idaresi, bey ailesinden olan ve daha önce Osmanlılar'a sığınan Şehsuvaroğlu Ali Bey'e verildi. Ali Bey'in ortadan kaldırılmasından (1521) sonra Dulkadir Beyliği Osmanlı idarî teşkilâtındaki yerini aldı. Ancak buranın bir beylerbeylik merkezi olarak hangi tarihte teşkil edildiği belli değildir. İbn Kemal, Şehsuvaroğlu Ali Bey'in öldürülmesinden sonra bunun tasarrufundaki bölgenin beş sancağa ayrıldığını ve bu sancaklara merkezden idareciler tayin edildiğini yazar, ancak bir beylerbeyinin tayininden söz etmez (*Tevârîh-i Âli-Osmân*, X. Defter, s. 265, 292). Nitekim 1526 yılında tanzim edilen bir icmal defterinde de bölgenin Osmanlı idaresine girdikten sonra Zülkad-

riyye vilâyeti adı altında kaydedildiği görülmektedir (BA, TD, nr. 998, s. 408-409). Burada "beylerbeylik" kelimesine ve beylerbeyinin hassına rastlanmaması, vilâyet kelimesinin beylerbeylik veya eyalet değil bölge mânâsında kullanıldığını göstermektedir. Bu tarihte, daha önce Dulkadir Beyliği'ne ait yerlerin sınırını muhafaza ettiği anlaşılan vilâyet Maraş ve Bozok adında iki sancağa sahipti. Maraş sancağı merkez Maraş'tan başka Elbistan, Kars (Kars-ı Zülkadriyye, Kars-ı Maraş) ve Zamantı; Bozok sancağı ise merkez Bozok ile Kırşehir kazalarını içine almaktaydı. Dolayısıyla İbn Kemal'in zikrettiği beş sancağın aslında bu idarî bölgeleri gösterdiği söylenebilir. Bu durumda Şehsuvaroğlu Ali Bey'in öldürülmesinden hemen sonra eyaletin kurulduğuna dair bilgiler doğru olmamalıdır.

Bu sırada vilâyet dahilinde yaşayanların önemli bir kesimini, Dulkadir Beyliği'nin bakiyesi olan konar göçer Dulkadirli Türkmenleri teşkil etmekteydi. Nitekim 69.481 hâne (yaklaşık 350.000 kişi) olan vilâyetin toplam nüfusunun 48.665 hânesini (yaklaşık 245.000) konar göçer Dulkadirli Türkmenleri, 18.158 hânesini yerleşik müslüman ve 2631 hânesini de hıristiyanlar oluşturmaktaydı. Ayrıca vilâyet dahilinde 523 köy, 3412 mezraa, 62 çiftlik, 64 kışlak ve 35 yaylak vardı.

1527 tarihli olduğu tahmin edilen bir listeye göre Zülkadriyye vilâyetine dahil olan Maraş Karaman beylerbeyliğine, Bozok ise Rum beylerbeyliğine bağlı bulunmaktaydı (Kunt, s. 128). Muhtemelen Dulkadir beylerbeyliğinin kuruluşu, Vezîriâzam İbrâhim Paşa'nın bölgede çıkan Kalenderoğlu isyanını bastırmasından (1527) hemen sonra asayişli sağlamak için yapılan idarî düzenlemeler sonucu gerçekleşmiştir. Nitekim Celâlzâde, 1538 Boğdan seferine çıkılırken yörelerini muhafazada bırakılan beylerbeyiler arasında Dulkadir beylerbeyini de sayar (*Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 296^b). 1548'de eyaletin beş sancaktan meydana geldiği tesbit edilebilmektedir. Bunlar Maraş, Bozok, Sis (Kozan), Ayıntab ve Üzeyr sancaklarıdır (BA, A.RSK, nr. 1452, s. 161-166). Celâlzâde ise eyaletin sancaklarını Maraş, Bozok, Ayıntab, Üzeyr ve Tarsus olarak gösterir (*Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 17^a). 1568-1574 yıllarındaki bir diğer sancak tevcih defterinde eyaletin altı sancağa ayrıldığı görülmektedir. Bu sancaklar Maraş, Malatya, Sis, Ayıntab, Kars ve